УДК 159.922:316.362 (045)
DOI 10.18372/2786-5487.1.15843

Дарійчук Олександра Петрівна
провідний фахівець
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ФАКТОРА НА ІНДИВІДУАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ

Анотація. *У статті висвітлено взаємозв'язок формування типу характеру особистості та стратегій сімейного виховання як одного з важливих напрямків досліджень сучасної психологічної науки.*

Ключові слова: *психологія, особистість, характер, стратегії.*

Annotation. *The article highlights the link between the temper incipience and family education strategies as one of the important areas of research in modern psychological science.*

Key words: *psychology, personality, character, strategies.*

Сьогодні однією з головних задач суспільства є розвиток особистості адаптивної, такої яка спроможна знаходити швидкі рішення в залежності від ситуації, ставити під сумнів власні усталені переконання, установки та стереотипи, регулювати власну поведінку та емоції у відповідь на змінні умови, що мають місце у житті сучасного суспільства. Умови життя сучасного суспільства пов'язані із постійною взаємодією людей між собою. Успішність такої взаємодії залежить від обох учасників процесу, а саме від їх індивідуальних відмінностей які формуються з дитинства під впливом багатьох факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Одним з чинників зовнішнього середовища є вплив сімейного виховання. Саме під впливом сім'ї у людини формуються індивідуальні відмінності від яких залежить характер поведінки людини у суспільстві.

З самого дитинства людина знаходиться під впливом сім'ї. Саме батьки закладають у дитини модель поведінки. Людина у дитинстві не може сформувати власну життєву позицію, власні погляди, власну думку. Вона завжди спирається на батьків: на їх модель поведінки, на їх вчинки, на їх мову. Таким чином батьки впливають на формування та розвиток індивідуальних відмінностей особистості. Батьки, звичайно, не в змозі змінити закладені природою базальні індивідуальні відмінності, але щодо програмувальних індивідуальних відмінностей, то тут вони мають чи не найбільший вплив на людину [1, с.16].

Сім'я відіграє вагому роль у житті кожної людини. Саме сім'я вчить дитину будувати відносини з оточуючими, саме у сім'ї дитина стає індивідуальністю та вчиться бути частиною соціуму, адже сім'я виступає єдиним соціальним інститутом який забезпечує виховання дитини. Від того, як батьки сприймають і розуміють дитину, її потреби, інтереси, психологічні стани та переживання, відповідно і взаємодіють з нею залежить сприймання і оцінка особистістю самої себе, формування позитивного чи негативного образу «Я», прийняття чи неприйняття своєї особистості. Батьківські установки щодо дітей впливають на усвідомлення ними мотивів своєї поведінки і діяльності, формування цінностей і ідеалів, вироблення оцінок і самооцінок, за якими діти оцінюють себе і людей, що їх оточують.

Відомий радянський психолог Анциферова Л.І. зазначає, що сім'ї належить велика кількість стимуляторів психосоціального розвитку дитини. Найважливішими з них є інтенсивність та багатство спілкування з дорослими та стійкі емоційні контакти з постійними особами. Такі стимулятори, найбільш повно відповідають потребам розвитку дитини, її емоційного світу і культури, багатого спектру вищих людських почуттів [2, с.15].

Дослідження проблеми виховання дитини відображені в наукових працях багатьох психологів та педагогів, зокрема Виготського Л.С., Коменського Я.А., Костюка Г.С., Макаренка А.С., Ушинського К.Д., Локка Дж. та інші [3, с.44-53]. Недостатньо взаємин

розробленою та завжди актуальною залишається проблема батьків і дітей, адже із кожним новим поколінням вона повторно набирає своєї актуальності, залежно від тієї соціальної ситуації розвитку, у якій вони перебувають. Виникають нові проблемні ситуації, які потребують дослідження і вирішення [4, с.148].

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальному доведенні впливу сімейного фактора на індивідуальні відмінності.

На основі теоретичного аналізу було проведено емпіричне дослідження з метою експериментального вивчення диференційно-психологічних характеристик психічних процесів особистості, а саме характеру особистості та сімейної сфери. Задля цього були використані такі методики: методика на визначення типу характеру за К.Юнгом та методика на визначення стратегії сімейного виховання «Стратегії сімейного виховання». У дослідження взяло участь 40 респондентів, з них 18 дівчат та 32 хлопців віком від 13 до 14 років.

За результатами першої методики, за допомогою якої ми мали змогу визначити тип характеру дитини, було виявлено наступні результати: 50% досліджуваних показали екстравертований тип характеру, а отже, високий рівень емоційної збудливості, що свідчить про високу швидкість виникнення емоцій та їх слабку контрольованість, 10% респондентів – інтроверти, що свідчить про високий поріг збудливості нервової системи, 40% відповідно амбіверти.

Отже, половина респондентів – екстраверти – виявили високий рівень комунікабельності, інтенсивності емоцій, адаптивності тобто їм характерні сильні емоційні переживання, різкі вибухи емоцій та спади, в той час як меншій частині досліджуваних – інтроверти та амбіверти – емоційні переживання слабкіші ніж у екстравертів.

Результати методики «Стратегії сімейного виховання» показали, що у 70% респондентів сформований авторитетний стиль виховання, у 20% досліджуваних – ліберальний, і у 10% опитуваних – авторитарний, що говорить про те, що більшість респондентів формують стосунки з дітьми на основі демократії, рівності, поваги один до одного, але й ніколи не забувають про контроль над дитиною та приділяють їй достатньо уваги, проте також значна кількість мають не такі хороші стосунки з дітьми через те, що або не контролюють дитину і не формують власний авторитет у очах дитини або встановлюють занадто жорсткі умови життя та не спілкуються з дитиною.

Результати отриманих даних дають змогу відзначити те, що у досліджуваних, батьки яких мають більш менш демократичний стиль виховання (авторитетний) мають амбівертований тип характеру, і навпаки, досліджувані батьки яких мають суворий, жорсткий стиль виховання (авторитарний) або занадто поблажливий (ліберальний), за якого батьки майже не цікавляться життям дитини мають інтровертований або екстравертований тип характеру.

Таким чином, проблема взаємодії та стосунків батьків та дітей залишається актуальною для кожного покоління і потребує нових досліджень та поглибленого вивчення для розуміння психологами та батьками стратегій виховання які сприятимуть розвитку особистості адаптивної, гнучкої до змін, спроможної пристосуватися в умовах швидкого прогресу, шо відбувається у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Лисина М. И. Воспитание детей раннего возраста в семье. – К.: Знание, 1983. – 48 с.
2. Психология подростка: Учебник / Под ред. А.А. Реана. – СПб.: ПраймЕврознак, 2006 – 480 с.
3. Гаміна Т.С., Гончар О.Ю. Педагогіка сімейного виховання: Навчальний посібник/Т.С. Гаміна, О.Ю. Гончар. – Луганськ: Альма-матер, 2012–523 с.
4. Гозман Л. Я., Алешина Ю. Е. Социально-психологические исследования семьи: проблемы и перспективы // Вестн. МГУ — 1985 — С. 20